

Grænse for grænser mellem kirker?

På Danske Kirkedage 2007 i Haderslev holdt Erling Tiedemann hovedtalen ved aftenarrangementet fredag, den 18. maj 2007. Manuskriptet til talen gengives her som artikel

Af Erling Tiedemann

Grænser diskuterer man ikke; dem forsvarer man – sagde Mussolini.

Så hvis nogen skulle have den samme opfattelse med hensyn til kirker – altså at grænser mellem kirker dem diskuterer man ikke; dem forsvarer man – så bør de måske lige standse op og mindes, hvordan det endte – for Mussolini ...

Men – grænser er ikke et entydigt begreb. Derfor er grænser heller ikke noget, man kan være enten for eller imod; man er nødt til at være begge dele – både for og imod.

Dét gælder også grænser mellem kirker.

Helt generelt kan der godt være en tendens til, at ordet *grænse* betragtes som en negativ metafor. Grænser ses som noget, der reducerer vores frihed, mens det grænseoverskridende, ja, det grænseløse fremhæves på grænsernes bekostning.

Men grænser er en nødvendighed. Der er grænser mellem landene; ellers ville man jo heller ikke vide, hvor de lå ...

Også loven sætter grænser – ikke med det sigte at holde os nede, men i den sidste ende for at bevare og beskytte vores frihed.

Der findes heller ingen fællesskaber uden ydre grænser. Derfor har også kirkerne grænser – og nogle af de helt grundlæggende grænser har alle kristne kirker i øvrigt fælles.

De store kirkemøder, koncilerne, i kirkens første århundreder satte grænser mellem dét, vi tror på, og dét, vi ikke tror på, og de fastslog som konsekvens, hvem der er indenfor, og hvem der er udenfor; hvem der er med, og hvem der ikke er – eller måske endda er imod.

Et fællesskabs grænser er derfor også identitetsskabende; vi har brug for grænser for at vide, hvem vi er. Egen identitet er en nødvendig forudsætning for fællesskab med andre; man kan ikke træde i forhold til andre, hvis man ikke først er sig selv.

Alligevel ved vi godt, at der må være grænser for grænser; vi ved godt, at evangeliet var grænse-sprængende, fordi det nedbrød grænsen mellem jøderne og os andre. Men vi ved også, at havde jødefolket ikke gennem århundrederne sat grænser, så var de blevet opslugt af de hedenske religioner, der omgav dem.

Så grænser, ja – men også en grænse for grænser mellem kirker, thi hvis kirkelig splittelse og de deraf følgende grænser hindrer en ellers mulig opfyldelse af Jesu bøn om, at vi alle må være ét, så er grænsedragningen gået for vidt.

Grænser kan være nødvendige, sagde jeg, men der findes også grænser, som er unødvendige. En forudsætning for, at en grænse har mening, må jo være, at der er noget substantielt forskelligt på de to sider af den. Så længe tyskerne havde D-mark og franskmændene franske francs, måtte der naturligvis være en grænse mellem de to valutaers områder, men nu, hvor begge lande har Euro – nå ja, så er der naturligvis mange andre ting, som fortsat danner solidt grundlag for en grænse, men det er jo i hvert fald ikke længere, at der er forskellige valutaer.

Tilsvarende må grænser mellem kirkerne selvsagt hvile på, at der er forskelle mellem deres trosbekendelser og mellem deres religiøse praksis.

I så henseende er meget naturligvis historisk bestemt; der er altid en historie bag, og man kan ikke med held forholde sig ahistorisk til nutiden.

Men fortiden kan på den anden side ikke gøre krav på at være et permanent absolut. En legitim grænse må også kunne finde sin legitimering i nutiden.

Vi må stadig spørge ind til, om grænserne mellem kirkerne fortsat er teologisk bestemt eller nu kun historisk bestemt? Er grænserne måske endda udtryk for en teologisk efterrationalisering af noget, som skete i en fjern fortid, men som i realiteten ingen rolle spiller længere?

Og har det måske maget sig sådan, at der ganske vist stadig kan påvises reelle forskelle, men også sådan, at uenigheder samtidig gradvis er blevet overvundet, så det er i færre og færre bærende sammenhænge, at opretholdelsen af en grænse forekommer meningsfuld?

Man kan naturligvis ikke spørge, hvor mange procent af kirkernes teologier, der er identiske, for man kan ikke sætte tal på den slags og derfor heller ikke udregne en procent. Men man kan da tale om et *sandhedernes hierarki*, fordi noget selvfølgelig er mere centralt end andet. Man kan stille trossandhederne op efter vigtighed og dermed opdage, at jo mere central en trossandhed er, jo mere er den fælles for de kristne kirker. Vi er jo for eksempel fælles om troen på Jesus Kristus som Guds Søn, sand gud, sandt menneske og hele verdens Frelser, men vi er jo ikke nødvendigvis fælles om forståelsen af begrebet *sakramenter* – og derfor heller ikke enige om, hvorvidt der er to eller syv af dem. – Men at fællesskabet om det første er langt vigtigere end uenigheden om det sidste, dét siger forhåbentligt sig selv.

Men når alt dette er sagt, må det tilføjes, at vi desværre ikke er til ende med den kirkelige splittelse og dermed heller ikke med grænserne mellem kirkerne.

Og dog glæder jeg mig over, hvor positivt det i så henseende har udviklet sig i den tid, hvor jeg har levet. Det ligger dybt i os mennesker at sætte grænser og at tænke i os-og-dem-baner. Alligevel er

demarkationslinier og jerntæpper blevet til tærskler, man godt tør passere, og den lukkethed, afvisning og af og til fjendtlighed, jeg kendte til som en lille katolsk dreng i 30'erne, er for længst væk.

Vil I tænke jer, jeg var både rødhåret og katolik. Det syntes jeg var lovlige meget for et enkelt barn – kunne det ikke have været fordelt lidt bedre, spurgte jeg i min aftenbøn – uden at få andet svar end, at "min nåde er dig nok!"

Fælles er også i dag bevidstheden om, at grænser skal sættes af vores søgen efter sandheden og ikke af vore fordomme om hinanden. Man kan jo heller ikke sætte en rimelig grænse, hvis man reelt ikke ved, hvad der er på den anden side.

Mange kirker er i dag også fælles i erkendelsen af, at det er med nærheden mellem dem som med egerne i et vognhjul: jo tættere man kommer til hjulets centrum, jo nærmere kommer man hinanden: jo mere barneforholdet til Gud bevidstgøres i fællesskab, jo mere føler vi os som brødre og søstre. Jo mere vi vokser i discipelforholdet til Kristus, jo mere vokser vi ind i et fællesskab trods grænser.

Fra at være *katolikker* og *protestanter* tenderer vi i retning af at være *katolske kristne* og *protestantiske kristne* – og dermed kristne sammen, om end med meningsfyldte tillægsord påhæftet.

Hermed være altså ikke sagt, at der så ikke længere findes forskelle, der betinger grænser mellem kirkerne, men kun, at der dog også er et overordnet fællesskab, som bør sætte grænse for grænserne og holde dem åbne.

Jeg oplever det lidt ligesom med grænsen i landsbyen Rudbøl, herude vestpå, syd for Tønder, hvor grænsen mellem Danmark og Tyskland et sted går blot som en streg midt i gaden. Der har været perioder, hvor man vendte ryggen til hinanden i Rudbøl, og hvor en usynlig mur af modvilje rejste sig ned gennem gaden. Men der er også kommet en tid, hvor man er nået til at række hinanden hånden over grænsen. Det er ikke holdt op at være Tyskland på den ene side og Danmark på den anden, men der er sat en grænse for grænsen.

Grænserne mellem kirkerne er ikke nødvendigvis blevet flydende eller uklare. De er der stadig, men de har ikke længere den samme vægt i kirkernes selvforståelse – og *fraterniseringen* er stigende.

Da jeg var dreng i København under Anden Verdenskrig blev ordet *fraternisering* brugt meget negativt: Man skulle ikke pleje omgang med de fremmede. Jeg kan forestille mig, at en sådan negativ brug af ordet ikke har været mindre udpræget her i grænselandet. Det havde naturligvis også sine gode grunde engang, men i sig selv betyder ordet *fraternisering* jo blot *broderliggørelse*.

Og broderliggørelse trods reelle forskelle og reelle grænser er, hvad de kristne kirker i høj grad har brug for. De bør netop pleje omgang, komme på besøg hos hinanden og lære af hinanden.

Selv vi katolikker kan lære af andre, selv om vi i så henseende såmænd kan være ret resistente ...

Det handler ikke om at feje reelle forskelle ind under et fromt gulvtæppe eller at give troskonflikter et chokoladeovertræk, så de lettere kan glide ned. En spade skal ikke i en god mening kaldes en skovl, men – på den anden side er det jo vanskeligt at kalde tingene ved deres rette navn, hvis man ikke ved, hvad man taler om ...

En forudsætning for at få noget ud af besøg hos hinanden er derfor både, at man véd, hvor man kommer fra, og at man går hjem igen med større viden om, hvor man har været.

Fællesskab betyder jo at give sig selv uden at forsvinde. Og vi bliver ikke mindre af at lære og låne af hinanden.

I vores katolske salmebog har vi i årtier haft salmer af både Grundtvig, Kingo, Brorson, Ingemann, Luther selv og flere andre – vi synger sågar *Vor Gud han er så fast en borg*, selv om jeg som dreng under mellemskolens morgensang altid troede, at de djævle, der myldrer frem på jord i vers 3, var katolikkerne. Som voksen er jeg blevet belært om, at det var tyrkerne – hvad der efter sigende har givet netop dette vers en fornyet aktualitet i visse kredse ...

Katolikkerne synger altså også de lutherske salmer, og i Folkekirken sætter man lysglober op, tænder vokslys, tager på retræter og går på pilgrimsvandring – og dét sågar til *Santiago de Compostela*.

Så der rækkes ikke bare hånd over grænserne; der udveksles også gaver mellem kirkerne – og kunne de lutherske kristne nu også få samme forhold til Guds mor Maria, som Martin Luther selv havde, så ville de jo ikke derved svigte noget i deres egen tradition – for nu at sige det sådan ...

Kristus har kun én kirke på jorden, og denne Kristi Kirke er i et eller andet mål til stede i alle kristne kirker. Hvor stort eller hvor lille dette mål er, dét må vi overlade til Kirkens Herre at afsige den endelig dom over.

Alle kirker bør derfor have fred og forbindelse med hinanden. De skal ikke strø sand på de indbyrdes grænser, så man ikke kan se, hvor de går. De skal snarere feje alt historiens sand væk, så grænserne kan blive synlige og kan blive efterkontrolleret for, om de nu stadig går de rigtige steder. Også for teologiske konflikter gælder der måske en aldersgrænse?

Vi må ønske os en ærlig økumeni, hvor man på den ene side vedgår og ikke fortier forskelle, men på den anden side lige så ærligt vedgår og dyrker fællesskabet – sandheden tro i kærlighed, som Paulus skriver.

Samtidig med, at grænser mellem kirkerne stadig er der, er der imidlertid også ved at ske dét, at spørgsmålet rejser sig om en fælles grænse rundt om dem.

"Den hellige almindelige kirke har ingen ydre grænser," har jeg hørt nogen sige – og dét er vist både sandt og forkert.

Forkert, fordi der – som sagt i starten – ikke findes fællesskaber uden ydre grænser. Derfor har også kirkerne grænser. Vi er til *kirkedage* i Haderslev, vi er ikke til et flerdagesmøde om religion og religiøsitet i bred almindelighed. Kristentroen handler noget bestemt, der gør krav på universel gyldighed, og der skal som bekendt mere til at være kristen, end at man ikke er muslim ...

Men samtidig er det også rigtigt, at Kirken ikke kan have nogen endegyldig fastlagt grænse allerede af den grund, at det er dens opgave at flytte sine grænser udad, til de når verdens ende. I betragtning af, at kun 2 mia. af verdens 6 mia. mennesker foreløbig er kristne, forekommer den grænseflytning at være mere påtrængende end så meget andet.

Et fælles problem for de kristne kirker er det også, at en stigende kulturel og politisk sekularisme gerne vil sætte nye grænser for kirkerne, grænser, som denne sekularisme vil sætte udefra, og som stadig søges trængt mere og mere indad, så kirkerne til sidst forvises fra det offentlige rum og henvises til privatsfæren.

Dén kamp må kirkerne nødvendigvis kæmpe i fællesskab. De skal ikke fortie deres indbyrdes grænser, men de skal sætte en grænse for grænserne og dyrke dét fællesskab på tværs af dem, som de har brug for til denne fælles kirkekamp.

Jo mere de kan gøre i fællesskab, jo bedre.

Men – jeg kan huske, at vores katolske biskop emeritus her i landet, Hans Martensen, engang sagde, at Kirkens enhed vil være genoprettet den dag, hvor vi alle deler nadveren med hinanden.

Ja, men hvorfor gør vi så ikke bare det? vil nogen sikkert spørge, og de vil måske endda undre sig over, at der på søndag, når vi mødes til gudstjeneste i Haderslev Domkirke, ikke vil være fælles nadverbord.

Jeg kan betro dem, at det er med smerte, vi katolikker holder os tilbage, og at det er med længsel, vi ser frem til den dag, hvor kirkens enhed – med biskop Martensens ord – er endeligt genoprettet, og vi deler nadveren med hinanden.

Det lutherske Verdensforbund og Den katolske Kirke har arbejdet sig frem til underskrift på en fælleserklæring om retfærdiggørelsen, og århundreders teologiske strid taget i betragtning er netop dét et stort skridt fremad. Men vi er ikke tilsvarende nået til en fælles forståelse af embedssyn og nadversyn, og så længe de hurdler ikke er overvundet, ville deltagelse i en fælles nadver være udtryk for ikke at respektere grænsen, men for at ville springe over, hvor gærdet er lavest.

Men vi bør alligevel dele mest muligt med hinanden, og vi bør række hinanden hånden også dér, hvor vi endnu ikke kan give den hele armen.

Derfor har man også rundt om i den store verden fundet frem til *en gestus*, der nu bruges mange steder af både protestanter og katolikker, og som jeg gerne her vil lægge et godt ord ind for.

Samtidig med, at de – protestanter såvel som katolikker – nemlig respekterer grænserne, så sætter de dog også en grænse for grænserne ved tydeligt at markere deres længsel og deres vedkenden sig det ufuldstændige fællesskab, der er imellem dem.

De gør det enten af respekt for den anden kirke, som de er gæst hos, eller de gør det som udtryk for deres egen kirkes tro, og deres gestus består i, at de går frem til altersranken, men i stedet for at knæle ned og modtage nadveren, lægger de højre hånd op til sin venstre skulder, hen over deres hjerte, og giver dermed dét signal, at her vil vi gerne være med, så meget vi kan – *reelt om end ufuldstændigt* – ganske som fællesskabet mellem vore kirker trods alle grænser er reelt, om end ufuldstændigt.

Og så tager præsten imod en sådan altergæst ved at velsigne vedkommende med kalken eller – som hos os i Den katolske Kirke – ved at give ham eller hende et kors på panden. Derved er enheden ikke genoprettet, sandt nok, men en begyndelse er gjort – og der er sendt et signal til kirkernes teologer og ledelser om den smerte, der føles, og den længsel, der næres, så de kan skrive sig det bag øret og se at komme videre med at udrede tingene og gradvis øge fællesskabet på vej mod enheden og den fælles nadver.

Jeg tror, at brugen af denne gestus først er opstået på den anden side af landegrænsen, i Tyskland, hvor mange kristne af mange slags ønsker og beder for Kirkens enhed.

Her i Norden har vi haft Svenska kyrkans ærkebiskop *Nathan Söderblom*, som i slutningen af 1920'erne tog initiativ til, hvad der mange år senere udviklede sig til Kirkernes Verdensråd.

Og i Danmark mindes vi stadig, hvordan kirkeminister *Bodil Koch* hyrede en storebæltsfærge til at sejle ud i internationalt farvand for at give de europæiske kirker lejlighed til at mødes trods jerntæppets grænse og oprette KEK, De europæiske Kirkes Konference, som i dag – i øvrigt hånd i hånd med Den katolske Kirke – arbejder i Bruxelles i forhold til EU-kommissionen.

Også Frankrig havde tidligt et økumenisk koryfæ, nemlig den katolske præst *Paul Couturier*, der levede fra 1881 til 1953. Han formulerede en fælles bøn om,

at dén kirkens enhed må komme, som Kristus vil,

på den måde, som han vil,
på det tidspunkt, hvor han vil,
og med de midler, som han vil.

Den bøn bør vel også – på tværs af alle grænser mellem alle kirker – kunne være vores fælles bøn
på Danske Kirkedage 2007.

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk